

вирішальне значення для розвитку електронної торгівлі в Україні й одержання тих переваг, які можна отримати за її допомогою: доступ до експортного ринку, робочі місця для кваліфікованої робочої сили, доступ до інвестиційного капіталу, а також збільшення податкових надходжень від застосування електронних платежів. Для того, щоб скористатися всіма цими перевагами, потрібно усунути різноманітні бар'єри на шляху ефективного розвитку електронної торгівлі в Україні.

Список літератури

1. Интернет-торговлю в Украине оценивают в 1 млрд дол. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <www.biz.liga.net>.
2. Новости малого и среднего бизнеса [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <www.rynok.biz>.
3. Рынок Интернет-торговли Украины: обзор [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <<http://izmailbusiness.at.ua>>.
4. Європейці воліють купувати в Інтернеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <www.100news.tv>.
5. На закупа – до інтернет-магазину [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://ridnamoda.com.ua>>.

Отримано 30.10.2011. ХДУХТ, Харків.
© І.І. Помінова, 2011.

УДК 65.011.2

Т.В. Ков'ях, асп.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Наведено та проаналізовано сучасний методичний інструментарій щодо оцінки рівня розвитку підприємства зарубіжних та вітчизняних науковців. Проведено систематизацію розглянутих підходів і запропоновано авторське визначення «рівня розвитку підприємства».

Приведен и проанализирован современный методический инструментарий оценки уровня развития предприятий иностранными и отечественными учеными. Проведена систематизация существующих подходов и предложено авторское определение «уровня развития предприятия».

The article demonstrates and analyses the modern methodological methods and techniques of the assessment of companies development by foreign and domestic scientists. The author of the article has systematized existing approaches and proposed his own definition of "development levels".

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним з важливих етапів прийняття управлінських рішень є аналіз та оцінка ситуації, що склалася. У контексті досліджень, пов'язаних із управлінням розвитком торговельного підприємства, такий етап передбачає визначення тенденцій і оцінювання рівня його розвитку, що ґрунтується на комплексному аналізі господарської діяльності підприємства. Якщо на сьогоднішній день існує безліч публікацій, присвячених методикам проведення аналізу господарської діяльності з метою виявлення тенденцій, то інструментарій оцінювання рівня розвитку освітлений фрагментарно в деяких наукових публікаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій зарубіжних і вітчизняних науковців, присвячених оцінці розвитку підприємства, дозволили встановити відсутність будь-якої загальноприйнятої методики. Наявність різноплановості методик оцінювання рівня розвитку, у першу чергу, пов'язано зі складністю самого поняття «розвиток», специфікою підприємства та суб'єктивної точки зору автора. Дана проблема висвітлена в працях О.В. Раєвскої, Р.М. Петухова, О.І. Новікової, Г.С. Мерзлякіної, Р. Капланом, Д. Нортонем та ін.

Мета та завдання статті. Основною метою статті є аналіз та систематизація наявного методичного інструментарію оцінювання рівня розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо більш детально сучасний методичний інструментарій оцінювання рівня розвитку підприємств. Власну методику оцінки розвитку пропонує російський вчений Р.М. Петухов Він виділяє два типи розвитку: екстенсивний і інтенсивний. Автор методики ввів чотири базових критерії (індекс випуску (реалізації) продукції, індекс сукупних витрат на випуск (реалізацію) продукції, індекс економічної ефективності та співвідношення двох останніх показників), за значеннями яких можна визначити більш детально тип і варіант розвитку. Для цієї характеристики Р.М. Петухов розробив матрицю можливих моделей розвитку [1]. Для визначення рівня розвитку автор вводить показник «індекс організаційно-економічного розвитку», для чого спочатку визначаються прирости за рахунок інтенсивного та екстенсивного чинників, загальний приріст виробництва продукції та розраховується суспільна цінність приростів обсягів виробництва.

Вітчизняний економіст О.В. Раєвскова досить детально вивчає процес управління розвитком [2]. Щодо оцінювання рівня розвитку вона запропонувала методику, що базується на визначенні таксономічного показника. Методика передбачає 4 етапи:

1. Відбувається формування інформаційного простору дослідження;
2. Формується набір інтегральних показників

ретроспективного рівня на основі досліджень на попередньому етапі;

3. Являє собою формування групи інтегральних показників прогнозного рівня розвитку, тобто визначаються прогнозні значення результатів попереднього етапу.

4. Оцінювання рівня розвитку – економічна інтерпретація отриманих результатів.

Розраховані інтегральні показники ретроспективного та прогнозного рівнів розвитку - це математичний інструментарій для подальших дій щодо управління підприємством. До негативних рис методик оцінювання розвитку на основі використання інтегральних показників можна віднести велику кількість категорій, які характеризують різні сторони діяльності підприємства, що зібрані в одну групу, може не дати ніякого економічного результату. Математично можна все розрахувати, але для того щоб вірно інтерпретувати отримані результати, необхідно проводити досить трудомісткі дослідження. Також набір показників кожне підприємство обирає свій, згідно зі своєю специфікою діяльності.

Досить цікавою є методика, що розроблена такою групою вчених: Е.Г. Петровим, Н.В. Підмогильним, Н.А. Соколовою, В.Є. Холаковим [3]. Вони бачать підприємство як складну систему, яку можна описати групою показників, тому що конкретний один показник не може охарактеризувати рівень розвитку підприємства. Автори вважають, що лише група показників відображає стан розвитку підприємства, але інтерпретація результатів ускладнюється тим, що показники змінюються неоднаково, тому є необхідність створити один інтегральний показник, що має вигляд функції суми значень і їх вагових часток. Для визначення групи показників, необхідних для розрахунків, використовується багато математичних дій: формується множина показників, використання показників Альтмана, установка граничних нормативів та інші. Тобто дана методика є досить складною, щоб використовувати її на підприємстві, тому що вона потребує від економіста поглиблених знань з математики та досить трудомістка.

Свою систему показників оцінювання рівня розвитку розробили О.І. Новікова та Г.С. Мерзликіна [4]. Вони виділили 3 групи показників, що характеризують розвиток, а саме: показники зростання, стійкості та інші основні показники.

1. Темпи приросту реалізованої продукції, доданої вартості, власного капіталу;

2. Показники стійкості – складають коефіцієнти поточної ліквідності, незалежності, абсолютної ліквідності, маневреності, забезпеченість оборотних коштів власним капіталом, оборотність основних засобів;

3. Показники рентабельності продажу, загальна, власного

капіталу, ОПФ, фондвіддача, норма нерозподіленого прибутку в доданій вартості. На основі розрахунку вищевказаних показників, О.І. Новакова та Г.С. Мерзликіна пропонують розрахунок показників (індексів) економічного розвитку: індексу інтенсивності (екстенсивності) економічного розвитку та індексу структурності економічного розвитку. Авторами обрано індексну форму вимірювання та подано результати оцінювання економічного розвитку, оскільки «цифровий показник, що виражає послідовну зміну будь-якого економічного явища», є своєрідним «індикатором» змін, що відбуваються [4]. Таким чином, два показники – індекс зростання й індекс стійкості – визначені складовими економічного розвитку.

Прикладом зарубіжних методик оцінки є система збалансованих показників (Balanced Scorecard чи BSC), розроблена Р. Капланом та Д. Нортонем [5]. Таку назву дана методика отримала тому, що заснована на комплексному підході до оцінки як матеріальних, так і нематеріальних активів. Основа моделі складається з чотирьох основних проекцій: фінанси, маркетинг, внутрішні бізнес-процеси, зречення та зростання. Основні показники фінансової проекції – це темпи зростання обсягів продажу, рентабельність капіталу підприємства, величина позитивного грошового потоку, рентабельність продукції підприємства та інші фінансові показники. Основними питаннями другої проекції є здатність підприємства до задоволення попиту клієнта, його утримання, залучення нового клієнта, доходність клієнта, об'єм ринку, ринкова частка у цільовому сегменті. Третя група характеризує внутрішні бізнес-процеси підприємства – інноваційні, виробництво, збут, після продажне обслуговування, забезпечення основними ресурсами. Четверта група показує здатність підприємства до розвитку. Ця перспектива включає вчення співробітників і корпоративні культурні стосунки, пов'язані як з приватними і корпоративними самовдосконаленнями. Сьогодні багато зарубіжних компаній використовують дану методику, яка є невід'ємним елементом у прийнятті управлінських рішень і своєрідним інструментом ефективного управління. Ця система показників є основою, яка забезпечує не лише виконання змін, але і дозволяє визначити, що треба зробити і подати результат у кількісному вимірі.

Ще однією методикою оцінювання є аналіз розвитку підприємства на основі його ринкової вартості. Вона розроблена консультантами групи «МакКінсі» Т. Коуплендом, Т. Коллером та Дж. Муррином. Основним критерієм у даній технології виступає вартість підприємства [6; 7]. Вартість може розраховуватись за допомогою різних методів і, залежно від цільової основи розрахунку, вона буде відрізнятись. Найпоширенішим способом визначення вартості є метод грошових дисконтованих потоків, також використовують модель економічного прибутку, метод оцінки

опціонів. Хоча досить багато вітчизняних науковців відносять дану методику до числа тих, що визначають рівень розвитку, але, на нашу думку, показник вартості підприємства такої характеристики дати не може. Розвиток передбачає наявність якісних змін. Навіть зміна величини вартості у динаміці однозначно не відображає розвиток підприємства, і це вже будуть темпові показники.

Експерти консалтингового агентства USAID [7] запропонували свою формулу розрахунку розвитку підприємства, в основі якої лежить формула розрахунку доданої вартості (економічного прибутку) та фінансові коефіцієнти імобілізації капіталу. Запропонований показник характеризує суму прибутку, яку реінвестує підприємство у свій розвиток протягом одного календарного року, як відсоток до власного капіталу на початок року.

Узагальнення методик оцінювання розвитку підприємства подано у таблиці.

Таблиця – Методики оцінки рівня розвитку підприємств

Автор	Позитивна риса	Негативна риса
1	2	3
Петухов Р.М.	Завдяки даній методиці можна визначити той сценарій розвитку, що забезпечує найбільшу частку інтенсивних чинників у загальному збільшенні обсягів реалізації	Запропоновані показники Р.М. Петуховим повинні бути деталізовані системою аналітичних коефіцієнтів другого порядку
Раєвнева О.В.	Запропонований інтегральний показник відбиває вплив різноманітних показників (вартість оборотних активів, фондоозброєність, коефіцієнт автономії та багато ін.) на процес розвитку підприємства; даний показник можна використовувати для вирішення комплексу різноманітних завдань дослідження	Дана методика включає в себе розрахунок більше 50 часткових показників, що значно ускладнює оцінювання та усереднює отримані результати

Продовження табл.

1	2	3
Петров Е.Г., Підмогильний Н.В., Соколова Н.А.	На думку авторів, лише група показників може охарактеризувати стан підприємства	Формування набору показників, що є основою для розрахунку інтегрального показника, відбувається завдяки досить складним математичним діям
Новакова О.І., Мерзликіна Г.С.	Дана методика являє собою спробу вирішити проблему оцінювання економічного розвитку підприємства за допомогою розв'язання протиріччя між економічним розвитком та стійкістю, що вигідно відрізняє її від існуючого методичного інструментарію	Недоліки, передусім, пов'язані дублюванням інформації, яку надають результати розрахунків пропонувані часткових коефіцієнтів
Метод побудови збалансованої системи показників (BSC)	Використовує високо-рівневі економічні співвідношення у поєднанні з традиційними фінансовими показниками, що дозволяє більш точно прогнозувати довгостроковий успіх підприємства	Дана методика не підходить для підприємств, що недавно з'явилися на ринку, адже вона вимагає наявності даних для розрахунків за тривалий проміжок часу
Методика консалтингової групи «МакКінсі»	За наявності стійких темпів зростання тривалий час, авторами запропоновані орієнтири розвитку, названі горизонтами зростання	Результат залежить від використаної методики розрахунку вартості бізнесу

Продовження табл.

1	2	3
Методика, запропонована експертами USAID	Під час розрахунку складових запропонованого показника керівництво підприємства отримає різносторонню інформацію стосовно ефективності діяльності організації	Дана методика вимагає тривалий проміжок часу для отримання тенденції розвитку підприємства

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження існуючих підходів до оцінки та аналізу процесів організаційно-економічного розвитку підприємств, слід відзначити, що критерії можуть виступати:

1. Ефективність підприємницької діяльності чи окремих її складових (бізнес-процесів). Даний критерій так чи інакше використовується в усіх розглянутих методиках і тому носить універсальний характер. Теоретичною основою використання цього критерію є ключове протиріччя економічних відносин «необмежені потреби – обмежені ресурси – обмежені економічні блага»;

2. Час перебігу процесів. Використання даного критерію в економічних дослідженнях формалізовано в механізмах перерахунку вартісних показників до одного періоду часу.

Процес оцінки рівня розвитку ускладнений ще тим, що в жодній методиці чітко не вказано об'єкт дослідження. Відсутність визначення «рівня розвитку підприємства» призвела до деяких помилок, як на нашу думку, у методиках. Одні автори включають в оцінювання рівня розвитку всі аспекти діяльності підприємства, інші використовують різні показники ефективності діяльності. Як відомо, показники ефективності показують відношення результату до затрачених ресурсів, і є кінцевою характеристикою функціонування підприємства, а не його розвитку. Відмітимо, що розвиток є якісною зміною, а ефективність може бути досягнута за рахунок екстенсивних чинників. Тому вважаємо за потрібне чітко виділити поняття «рівень розвитку підприємства» – це досягнення підприємством певного життєвого циклу. Перехід на новий горизонт розвитку і буде критерієм збільшення рівня його розвитку.

Список літератури.

1. Петухов, Р. М. Оценка эффективности промышленного производства. Методы и показатели [Текст] / Р. М. Петухов. – М. : Экономика, 1990. – 95 с.

2. Раєвнева, О. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі [Текст] : монографія / О. В. Раєвнева. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – 496 с.
3. Управление устойчивым развитием предприятий [Текст] / Э. Петров [и др]. – Херсон, 2009. – 558 с.
4. Новакова, О. И. Экономическое развитие предприятия [Текст] : монография / О. И. Новакова, Г. С. Мерзликина. – Волгоград : Политехник, 2004. – 208 с.
5. Рюэгг-Штюром, Й. Системно-конструктивистская теория фирмы и управление процессами глубоких изменений на предприятии [Текст] / Й. Рюэгг-Штюром // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – №6. – С. 87–91.
6. Коупленд, Т. Стоимость компаний: оценка и управление [Текст] / Т. Коупленд, Т. Коллер, Дж. Муррин. – М. : Олимп-Бизнес, 1999. – 576 с.
7. Уайт, Д. Алхимия роста [Текст] / Д. Уайт, М. Багхай, С. Коули // Вестник МакКинси. – 2003. – №3. – С. 7–33.
8. Богатирьев, И. О. Ефективність розвитку підприємств [Текст] / І. О. Богатирьев // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр.– К. : НДЕУ, 2003. – Вип. 7–8 (26–27). – С. 73–79.

Отримано 30.10.2011. ХДУХТ, Харків.

© Т.В. Ков'ях, 2011.

УДК 339.3.006

Н.О. Власова, канд. екон. наук, проф.

О.В. Колчкова, ст. викл.

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РОЗРІБНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Визначено особливості розвитку торгівлі на сучасному етапі в регіональному аспекті, надано оцінку тенденцій розвитку регіональної торгівлі з позиції можливостей та перспектив.

Определены особенности развития торговли на современном этапе в региональном аспекте, дана оценка развития региональной торговли с позиции возможностей и перспектив.

The article analyses peculiarities of the development of trade in contemporary moment in the regional aspect, estimates modern tendencies of the development of regional trade in the position of possibilities and perspectives.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Роль торгівлі як галузі народного господарства є загальновідомою. Торгівля України займає провідне місце в сучасній економічній системі і соціальній